

GÁN NHÃN TỪ LOẠI

Thành viên:

Nguyễn Ngọc Thái Nguyên Nguyễn Đức Phương Nguyên Lê Quang Minh

19521917 19521913 19521836

CS221.N11 – XỬ LÝ NGÔN NGỮ TỰ NHIÊN - GVHD: NGUYỄN TRỌNG CHỈNH

Nội dung

I. Giới thiệu đề tài

II. Thu thập ngữ liệu

III. Phương pháp tách từ

IV. Mô hình Hidden Markov

V. Thực nghiệm và đánh giá

I. Giới thiệu đề tài

- Bài toán gán nhãn từ loại có thể xem là bài toán cơ bản nhất khi ta nhập môn xử lý ngôn ngữ tự nhiên
- Pây là bước cơ bản khi phân tích cú pháp hay các vấn đề xử lý phức tạp khác
- Mục tiêu khi giải quyết bài toán này

Con người chỉ đơn giản là những cỗ máy
vô cùng phức tạp

con_người/N chỉ/R đơn_giản/A là/V những/D
cỗ_máy/N vô_cùng/R phức_tạp/A

I. Giới thiệu đề tài

1. Bài toán tách từ

- Bài toán tách từ là một bài toán quan trọng đối với tiếng Việt
- Khác với tiếng Anh, một từ tiếng Việt có thể được tạo bởi nhiều hơn một âm
- Mục tiêu là xác định ranh giới của các từ trong câu

Ví dụ:

Input: Con người chỉ đơn giản là những cỗ máy vô cùng phức tạp

Output: Con_người chỉ đơn_giản là những cỗ_máy vô_cùng phức_tạp

Bước quan trọng chúng ta cần thực hiện trước khi đưa dữ liệu vào các bước tiếp theo

I. Giới thiệu đề tài

2. Gán nhãn từ loại tiếng việt

- Phân biệt các bộ phận của từ trong câu để giúp ta hiểu rõ hơn ý nghĩa của câu
- Việc xác định danh từ riêng, tổ chức, ký hiệu cổ phiếu hoặc bất cứ thứ gì tương tự sẽ cải thiện đáng kể mọi thứ, từ nhận dạng giọng nói đến tìm kiếm

Con_người chỉ đơn_giản là những
cỗ_máy vô_cùng phức_tạp
cỗ_máy vô_cùng phức_tạp
cổ_máy/N vô_cùng/R phức_tạp/A

II. Thu thập ngữ liệu

1. Thông tin về bộ ngữ liệu

- Nguồn thu thập là các trang báo điện tử như: https://tuoitre.vn/, <a href="https://tuoi
- ➤ Bao gồm 62 câu
- Ngoài ra nhóm đã tự xây dựng một bộ Vocab để phục vụ cho thuật toán tách từ bằng cách crawl thêm nội dung 1000 bài báo ở https://kenh14.vn/

File Edit View

thành phố washington có một kiến trúc rất đa dạng tuy nhiên vì gặp nhiều khó khăn trong cuộc sống ông dần trở nên khó tính khí hậu hồng kông thuộc kiểu cận nhiệt đới và chịu ảnh hưởng của gió mùa khoảng hơn 70 bề mặt trái đất được bao phủ bởi các đại dương nước mặn phần còn lại là các lục địa và các đảo đà lạt là thành phố trực thuộc tỉnh lâm đồng nằm trên cao nguyên lâm viên thuộc vùng tây nguyên việt nam đổi đất đai lấy hạ tầng là một trong những việc phải làm trong bối cảnh hiện nay

II. Thu thập ngữ liệu

Câu dài nhất: 32 tiếng

Biến đổi khí hậu đe dọa đến con người khi nó gây bất an lương thực, khan hiếm nước, lũ lụt, nắng nóng cực đoan, thiệt hại kinh tế và di cư.

Câu ngắn nhất: 5 tiếng

Đó là một thói quen

1. Thuật toán Longest Matching

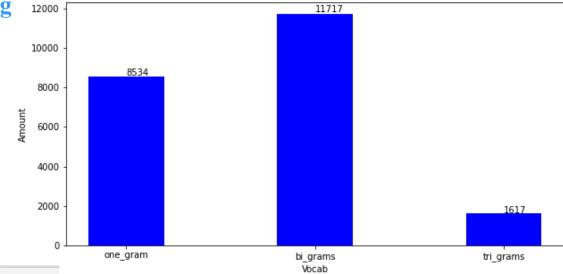
- Ý tưởng chính của phương pháp này là dựa trên một bộ **vocab**(từ điển)sẵn có, xét các tiếng trong văn bản từ trái qua phải và thực hiện so khớp với các từ có trong **vocab**.
- Tuy nhiên, độ chính xác của phương pháp này phụ thuộc rất lớn vào kích thước của bộ vocab.
- Do không cần training nên thời gian xử lý tương đối nhanh, đơn giản và dễ hiểu. Do sự phụ thuộc nên phương pháp này khó có thể xử lý được các từ mới không xuất hiện trong vocab

1. Thuật toán Longest Matching

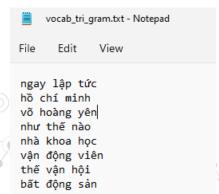
- Xây dựng vocab
- ➤ Bộ Vocab được xây dựng từ nội dung của 1000 bài báo ở https://kenh14.vn/ và sử dụng thư viện VnCoreNLp để tách từ sau đó sẽ được chia thành 3 bộ Vocab:
- Vocab one gram: Bộ vocab chỉ chứa những từ đơn
- Vocab bi grams: Bộ vocab chứa từ 2 âm
- Vocab tri grams: Bộ vocab chứa từ 3 âm

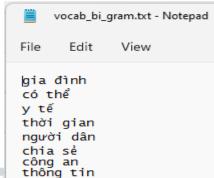
1. Thuật toán Longest Matching

- Chi tiết về Vocab gồm
- 8534 từ đơn (one_gram)
- 11717 từ kép (bi_grams)
- Và 1617 từ 3 âm (tri_grams)

Number of Vocab

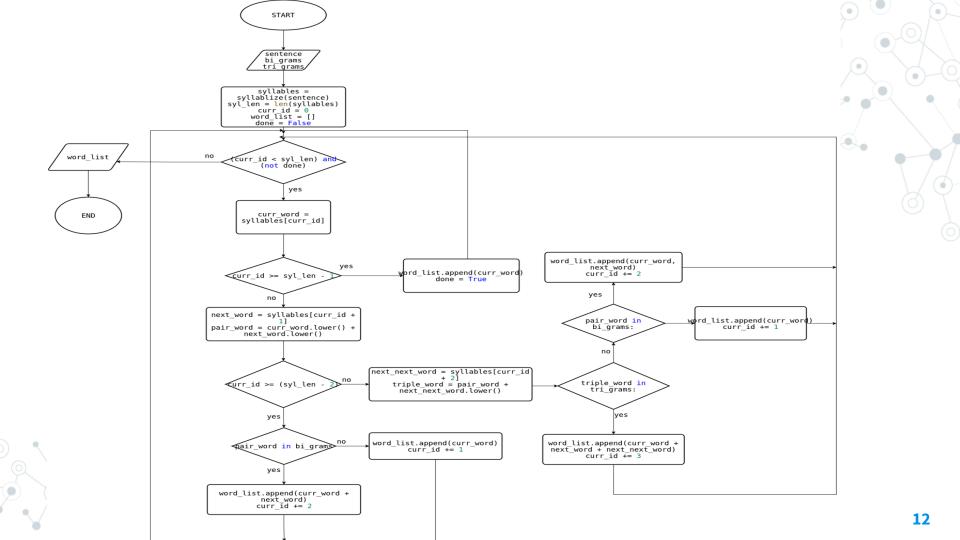

1. Thuật toán Longest Matching

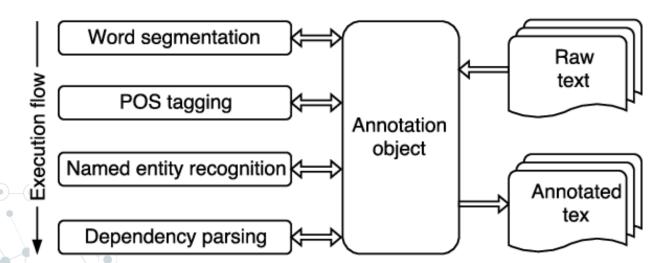
```
current_word _id = 0 # Đặt từ hiện tại ở đâù câu
while (curret_word_id+1) != len(text) {
    # xét từ hiện tại với 2 từ sau nó trong vocab tri_gram
    check if {"word, word+1, word+2"} is in tri_gram
    if true:
        take {word, word1, word2; current_word_id += 3} # 3 tiếng đó tạo thành từ ghép
    # xét từ hiện tại với tiếng sau trong vocab trong vocab bi_gram
    else check if: take {"word, word+1"} is in bi_gram
    if true:
        take {word, word1; current_word_id += 2} # 2 tiếng đó tạo thành từ ghép
    else => {take word; current_word_id += 1} # tiếng đó là từ đơn
}
```


2. Tách từ sử dụng thư viện VnCoreNLP

- Vietnamese Natural Language Processing Toolkit (VnCoreNLP) là một tool dùng để hỗ trợ xử lý ngôn ngữ tự nhiên nhanh và chính xác dành cho tiếng Việt.
- Có các nhiệm vụ chính như word segmentation, POS tagging, named entity recognition (NER), dependency parsing

3. Đánh giá kết quả tách từ của VnCoreNLP và Longest Matchings

- Về bộ ngữ liệu dành cho tách từ: nhóm chia nhau tách từ thủ công và sau đó từng thành viên nhóm sẽ review chéo lại cho nhau để đảm bảo độ chính xác
- Số lượng từ ghép khi tách thủ công : 255
- Số lượng từ ghép khi tách từ bằng thuật toán Longest Matching: 224
- Số lượng từ ghép khi tách từ bằng thư viện VnCoreNLP: 231

	Longest Matching	VnCoreNLP
Accuracy	0.904762	0.914286
Precision	0.950893	0.943723
Recall	0.832031	0.851562
F1	0.8875	0.895277
True Positive	213	218
False Positive	11	13
Total True	665	672
Total Errors	99	81

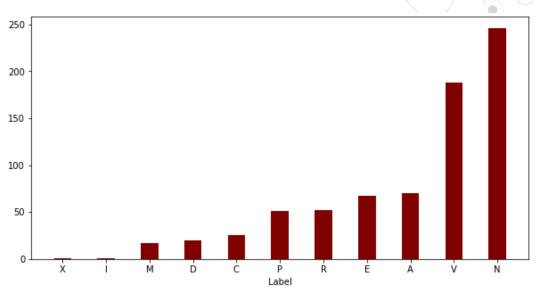
- Gán nhãn thủ công theo quy tắc
- Chia bộ dữ liệu thành 49 câu cho tập train và 13 câu cho tập test

Stt	idPOS	vnPOS	enPOS
1	N	danh từ	noun
2	V	động từ	verb
3	A	tính từ	adjective
4	P	đại từ	pronoun
5	M	số từ	numeral
6	D	định từ (những, các, vài)	determiner
7	R	phụ từ	adverb
8	E	giới từ	preposition
9	C	liên từ	conjunction
10	I	trợ từ	auxiliary word
11	О	cảm từ	emotivity word
12	Z	yếu tố cấu tạo từ (bất, vô)	component stem
13	X	không (hoặc chưa) xác định	undetermined

https://vlsp.hpda.vn/demo/vcl/PoSTag.htm

- ➤ Ngữ liệu bao gồm 62 câu
- {'X': 1, 'I': 1, 'M': 17, 'D': 20, 'C': 25, 'P': 51, 'R': 52, 'E': 67, 'A': 70, 'V': 188, 'S' 'N': 246}
- Câu nhiều nhãn nhất: 22 nhãn
- Câu ít nhãn nhất: 4 nhãn
- Trung bình số lượng nhãn trong mỗi câu: 12 nhãn

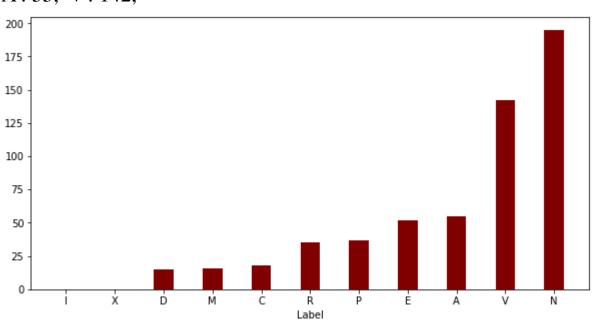

➤ Bộ train

> {'I': 0, 'X': 0, 'D': 15, 'M': 16, 'C': 18,

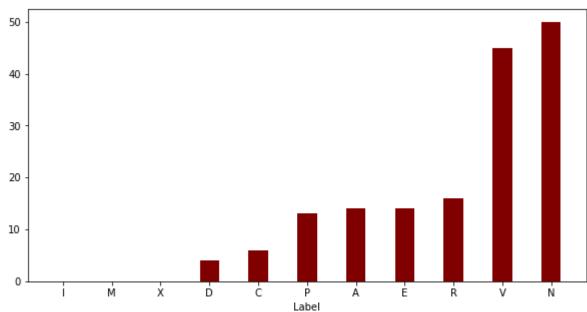
'R': 35, 'P': 37, 'E': 52, 'A': 55, 'V': 142,

'N': 195}

- ➤ Bộ test
- > {'I': 0, 'M': 0, 'X': 0, 'D': 4, 'C': 6, 'P':
 - 13, 'A': 14, 'E': 14, 'R': 16, 'V': 45, 'N':

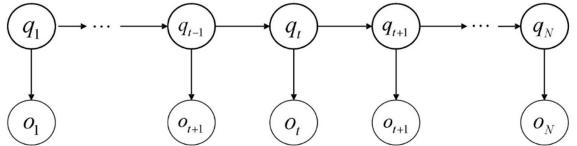
50}

III. Phương pháp giải quyết bài toán

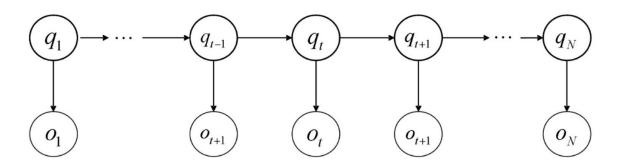
1. Mô hình Hidden Markov (HMM)

HMM là một mô hình thống kê có chứa các tham số quan sát được và các tham số ẩn chưa biết dựa trên Markov chain. HMM có thể được biểu diễn dưới dạng đồ thị chuyển trạng thái.

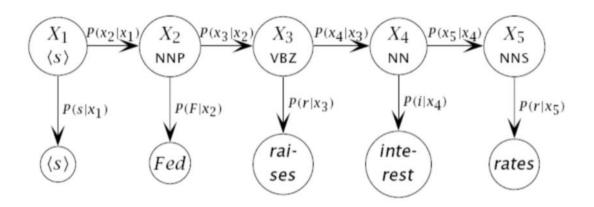
ightharpoonup $m \mathring{O}$ đây $m q_i$ là các trạng thái $m \mathring{a}n$, $m o_i$ là các trạng thái quan sát được.

IV. Mô hình Markov

- Trong bài toán tách từ, trạng thái ẩn là các nhãn từ loại, trạng thái quan sát được là các từ trong ngữ liệu.
- Hidden Markov tổng quát bậc n, trạng thái q_i phụ thuộc vào n trạng thái đứng trước nó. Trong bài làm nhóm chỉ xét bậc 1, tức trạng thái q_i phụ thuộc vào trạng thái q_{i-1} và độc lập với các trạng thái khác:
 - $P(q_i|q_{i-1},q_{i-2},...) = P(q_i|q_{i-1})$

➤ Biểu diễn mô hình Hidden Markov trong bài toán tách từ

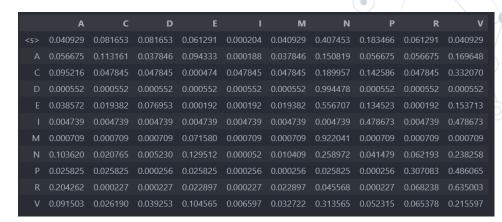
- Tổng quát:
 - \blacksquare Một chuỗi các từ đã được tách $S = \{w_1,\,w_2\,\dots\,w_n\}$ là các giá trị quan sát
 - Tập hữu hạn các nhãn từ loại $T = \{t_1, t_2 \dots t_m\}$ là các trạng thái ẩn
- Ta cần xác định nhãn từ loại t_i tương ứng với mỗi từ w_i ($t_i \in T$) để thu được $T^* = t_1, t_2 \dots t_n$ để $P(T^* \mid S)$ lớn nhất:
 - $T^* = \operatorname{argmax} P(T^* \mid S)$ $\Leftrightarrow T^* = \operatorname{argmax} P(w_1, w_2 \dots w_n \mid t_1, t_2 \dots t_n) P(t_1, t_2 \dots t_n) (1)$
- ➤ Với Mô hình Hidden Markov bậc 1:
 - (1) \Leftrightarrow $T^* = \operatorname{arg\,max} \prod_{i=1}^{n} P(w_i \mid t_i) \prod_{i=1}^{n} P(t_i \mid t_{i-1})$

- Dể thuận tiện cho việc tính T*, HMM sử dụng ma trận chuyển tiếp A (Transition Matrix). và một ma trận phát xạ B (Emission Matrix) đại diện cho 2 xác suất ở công thức trên.
 - $A = \{a_{ij}\}, (i,j=1..m)$ là ma trận chuyển trạng thái, trong đó a_{ij} là xác suất chuyển từ trạng thái nhãn t_i sang trạng thái nhãn t_j .
 - B = $\{b_{ij}\}$ (i=1..m, j=1..n) là ma trận thể hiện, trong đó b_{ij} là xác suất trạng thái ẩn nhãn t_i thể hiện bằng giá trị quan sát w_i

- Ma trân Transition A
- Ma trân trân được smoothing với công thức:

$$P(t_i|t_{i-1}) = \frac{C(t_{i-1},t_i) + \alpha}{C(t_{i-1}) + \alpha * N}$$

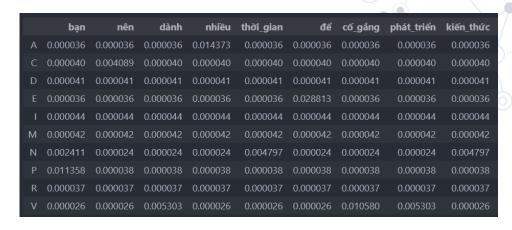
- N: tổng số nhãn
- C(ti-1,ti): số lượng giá trị cặp (prev_tag, tag)
- C(ti-1): số lượng của nhãn prev tag.
- α : tham số smoothing.

- Ma trận Emission B
- Ma trận trận được smoothing với công thức:

$$P(w_i|t_i) = \frac{C(t_i, w_i) + \alpha}{C(t_i) + \alpha * N}$$

- N: số lượng từ trong từ điển.
- C(ti, wi): số lượng của từ wi đi với nhãn ti
- C(ti): số lần xuất hiện nhãn ti
- α : tham số smoothing.

2. Thuật toán Viterbi

function VITERBI(observations of len T, state-graph of len N) **returns** best-path, path-prob

```
create a path probability matrix viterbi[N,T]
for each state s from 1 to N do
                                                         ; initialization step
     viterbi[s,1] \leftarrow \pi_s * b_s(o_1)
     backpointer[s,1] \leftarrow 0
for each time step t from 2 to T do
                                                         ; recursion step
   for each state s from 1 to N do
     viterbi[s,t] \leftarrow \max_{s',s}^{N} viterbi[s',t-1] * a_{s',s} * b_{s}(o_{t})
     backpointer[s,t] \leftarrow argmax \ viterbi[s',t-1] * a_{s',s} * b_s(o_t)
bestpathprob \leftarrow \max^{N} viterbi[s, T]; termination step
bestpathpointer \leftarrow \underset{\sim}{\operatorname{argmax}} viterbi[s, T]; termination step
bestpath ← the path starting at state bestpathpointer, that follows backpointer[] to states back in time
return bestpath, bestpathprob
```

Thuật toán Viterbi

- Thuật toán Viterbi nhóm thực hiện qua 3 bước chính:
 - Khởi tạo: khởi tạo 2 ma trận best_probs và best_paths
 - Forward: Ở mỗi bước, tính toán xác suất xảy ra ở các đường đi và đường đi tốt nhất tới điểm đó
 - Backward: Tìm ra đường đi tốt nhất với xác suất cao nhất

Thuật toán Viterbi

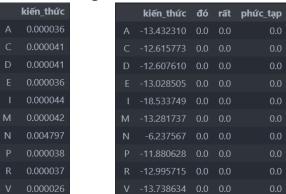
- ➤ Khởi tạo:
 - Khởi tạo 2 ma trận có cùng chiều: (N x T)

- "kiến_thức đó rất phức_tạp"
- best_probs: Mỗi ô chứa xác suất đi từ một nhãn sang một từ.
- best_paths: Ma trận giúp tìm đường đi tốt nhất.
- Cả 2 ma trận sẽ được khởi tạo bằng 0 ngoại trừ cột 0 của best_probs.
- Cột 0 của best_probs được khởi tạo với giả định rằng từ đầu tiên của ngữ liệu được đặt trước bởi

một ký tự bắt đầu (<s>):

- với nhãn ở vi trí i:
 - best_probs $[0,i] = A[0,i] \times B[i, corpus[0]]$
 - best_probs[0,i] = log(A[0,i]) + log(B[i, corpus[0]])

Α	С	D	E		М	N	P	R	V
<s> 0.040929</s>	0.081653	0.081653	0.061291	0.000204	0.040929	0.407453	0.183466	0.061291	0.040929

Thuật toán Viterbi

Forward để tính best_probs, best_path ở các từ tiếp theo:

$$\sigma_{i+1}(t_j) = \max_{1 \le k \le T} [\sigma_i(t_k) \times P(w_{i+1}|t_j) \times P(t_j|t_k)]$$

$$\psi_{i+1}(t_j) = \underset{1 \le k \le T}{\operatorname{argmax}} [\sigma_i(t_k) \times P(w_{i+1}|t_j) \times P(t_j|t_k)]$$

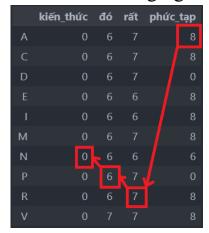
		kiến_thức	đó	rất	phức_tạp
	Α	-13.432310	-23.726003	-30.470820	-34.232251
	C	-12.615773	-23.600122	-31.952381	-38.721491
	D	-12.607610	-23.591959	-33.323058	-43.078430
		-13.028505	-19.110882	-29.835089	-38.847371
		-18.533749	-23.524136	-34.248343	-43.260626
	М	-13.281737	-23.575430	-32.618345	-43.311919
	Ν	-6.237567	-16.961773	-27.685980	-38.410186
ı	Р	-11.880628	-17.967410	-31.334880	-42.351448
	R	-12.995715	-23.693213	-24.954561	-36.338792
	V	-13.738634	-23.857735	-29.944518	-36.218681

	kiến_thức	đó	rất	phức_tạp
Α	0			8
С	0			8
D	0			0
Ε	0			8
- 1	0			8
М	0			8
Ν	0			6
Р	0			0
R	0			8
V	0	7	7	8

Thuật toán Viterbi

- **Backward:**
 - Với mỗi hàng(nhãn) trên cột cuối cùng của best_probs, tìm ra giá trị lớn nhất.
 - Bắt đầu tại cột cuối cùng của best_paths, đối chiếu với best_probs để tìm nhãn có nhiều khả năng nhất cho từ trước đó và cập nhật lại nhãn cho mỗi từ (Tìm các nhãn tốt nhất bằng cách đi lùi qua best_paths từ từ cuối cùng đến từ thứ 0 trong ngữ liệu)

	kiến_thức	đó	rất	phức_tạp
Α	-13.432310	-23.726003	-30.470820	-34.232251
C	-12.615773	-23.600122	-31.952381	-38.721491
D	-12.607610	-23.591959	-33.323058	-43.078430
	-13.028505	-19.110882	-29.835089	-38.847371
	-18.533749	-23.524136	-34.248343	-43.260626
М	-13.281737	-23.575430	-32.618345	-43.311919
Ν	-6.237567	-16.961773	-27.685980	-38.410186
	-11.880628	-17.967410	-31.334880	-42.351448
R	-12.995715	-23.693213	-24.954561	-36.338792
٧	-13.738634	-23.857735	-29.944518	-36.218681

1. HMM + Viterbi

Kết quả của H	MM + Viterbi	trên tập	train:	
	precision	recall	f1-score	support
А	0.94	0.83	0.88	58
С	0.67	0.91	0.77	11
D	0.50	0.90	0.64	10
E	0.86	0.94	0.90	52
I	0.00	0.00	0.00	0
М	0.42	0.71	0.53	7
N	0.82	0.72	0.77	213
P	0.77	0.91	0.83	33
R	0.86	0.97	0.91	38
V	0.70	0.69	0.70	140
accuracy			0.78	562
macro avg	0.65	0.76	0.69	562
weighted avg	0.79	0.78	0.78	562

Kết quả của l	HMM + Viterbi	trên tập	test:	
	precision	recall	f1-score	support
А	0.47	0.50	0.48	16
С	0.56	1.00	0.71	5
D	1.00	0.75	0.86	4
E	0.67	1.00	0.80	8
М	0.40	0.40	0.40	5
N	0.43	0.57	0.49	40
P	0.62	0.73	0.67	11
R	0.77	0.83	0.80	12
V	0.67	0.44	0.53	73
Х	0.00	0.00	0.00	0
accuracy			0.57	174
macro avg	0.56	0.62	0.57	174
weighted avg	0.60	0.57	0.57	174

2. VnCoreNLP

Kết quả của Vr	nCoreNLP trê	n tập tra	in:	
	precision	recall	f1-score	support
А	0.86	0.79	0.82	56
С	0.87	0.76	0.81	17
D	0.94	1.00	0.97	17
Е	0.95	0.90	0.92	60
I	0.00	0.00	0.00	
М	0.92	0.92	0.92	12
N	0.88	0.92	0.90	179
P	0.87	0.94	0.91	36
R	0.84	0.90	0.87	40
V	0.86	0.83	0.85	143
Х	0.00	0.00	0.00	2
accuracy			0.88	562
macro avg	0.73	0.72	0.72	562
weighted avg	0.88	0.88	0.87	562

				and the second
Kết quả của V	/nCoreNLP trên	tập tes	t:	
	precision	recall	f1-score	support
А	0.94	1.00	0.97	16
С	0.89	1.00	0.94	8
D	1.00	0.75	0.86	4
E	1.00	1.00	1.00	12
М	1.00	1.00	1.00	5
N	0.91	0.91	0.91	53
P	0.77	1.00	0.87	10
R	1.00	1.00	1.00	13
V	0.98	0.90	0.94	52
х	0.00	0.00	0.00	1
accuracy			0.93	174
macro avg	0.85	0.86	0.85	174
weighted avg	0.94	0.93	0.93	174

3. Tổng hợp

Phương pháp	Accuracy
HMM + Viterbi trên bộ train	78%
HMM + Viterbi trên bộ test	57%
VnCoreNLP trên bộ train	88%
VnCoreNLP trên bộ test	93%

4. Đánh giá

- Dữ liệu quá ít không bao quát hết các trường hợp
- Hướng phát triển:
 - Xây dựng bộ dữ liệu với câu và nhãn đa dạng hơn.
 - Cải thiện khả năng gán nhãn.
 - Thực hiện thử nghiệm với Hidden Markov bậc 2.

Thank you!

Any questions?

